

planše, ki so še le v teku časa, n. pr. z dovoljeno spremembo kulture, na novo nastale.

V prvotnem, od štajerskega deželnega zbora sprejetem osnutku je bila tudi določba, da se morajo planše ohraniti planšarstvu pod vsemi pogoji in v vseh razmerah. Na željo c. kr. poljedelskega ministrstva pa se ta princip ni sprejel v novo postavlo. Merodajno je bilo pri tem mnenje, da gresta v tem slučaju vpliv postavodaje in omejitve svobode razpolaganja z lastjo predaleč. Ne bomo pa raziskovali, jeli to stališče z ozirom na eminentno narodnogospodarsko važnost tega vprašanja pravilno.

Soglasno s tozadevnimi določbami logarske postavle z dne 3. decembra 1852 se nahaja v postavi za varstvo planš tudi določba, da se sme vsaka sprememba planše v kako drugo kulturo izvršiti le z dovoljenjem oblasti. Samovoljne spremembe kulture, kakor tudi vsa druga dejanja in nehanja, ki se ne strinjajo z rednim obratom planše, ki bi lahko obstanek planš spravile v nevarnost ali celo onemogočile, so prepovedane in se kaznujejo po § 18 postavle za varstvo planš od političnih okrajnih oblasti z denarno globo do 1000 K. Le v nujnih slučajih, ali če zahtevajo to važni narodnogospodarski ozirom, se lahko spremeni planša v kako drago vrsto kulture.

To dovoljenje daje planšarska komisija, ki sestaja iz zastopnikov namestnije in deželnega odbora in kateri predseduje vodja političnega urada (namestnik ali njegov zastopnik). Ta komisija pa ne sme samovoljno ravnati, ampak mora pri presojanju danih razmer vprašati politične okrajne oblasti (okrajna glavarstva) in planšarski odbor kot strokoven organ.

V § 3. je določba, da se mora za planše sestaviti načrt gospodarstva in statut, ki morata biti po § 11 uradno potrjena in pod uradnim nadzorstvom. K tem planšam se štejejo vse občinske in skupne planše. Po § 4 spadajo pod to določbo tudi vse one zasebne planše, katerih lastniki so dobili iz javnih sredstev države in dežele podpore za meliorizacijo planš.

Pristojna oblast lahko po §§ 2 in 4, odstavek 2. postavle za varstvo planš v posebnih slučajih tudi proti volji za to obvezanega lastnika povzroči sestavo gospodarskega načrta in statuta. Kaj pa je vsebina gospodarskega načrta in upravnega statuta (pravil) za agrarne družbe? Odgovor na to vprašanje nam dasta §§ 5 in 6. „Gospodarski načrt obseza na podlagi dognanega trajnega pridelka dovoljeno skupno pašo in natančneje predpise o obsegu, kraju in načinu paše.“ Občinske in zadružne planše naj posamezni upravičenci rabijo „sorazmerno“. Gospodarski načrt ima nadalje določbe o gospodarjenju s planškim gozdom, o ločitvi planše in gozda, o dovoljenju paše po gozdu, o odvažanju krme in gnoja, o potrebnih pripravah za varstvo in gojitev planšine zemlje in o boljšem gospodarjenju s planšami.

Statut o upravi, ki se naj rabi pri občinskih in skupnih planšah, mora obsežati „natančneje določbe o izbiri in pravicah uprave, o pravicah in dolžnostih udeležencev oziroma upravičencev, o eventuelni oddaji v najem, o nastavi prodajnih pravic.“ Nadalje mora biti za vse pravne naslednike obvezen in imeti določbo, da se smeta gospodarstveni načrt in upravni statut spremiti le z uradnim dovoljenjem. Vse druge podrobnosti o gospodarstvenih načrtih in statutih bodo prišle v odredbah.

Oba pomočka (gospodarski načrti in statuti) se morata po preteku vsakih 10 let revidirati. Če so pri enem ali drugem potrebne spremembe, se morajo odobriti od agrarnih oblastev, ki so bodo ustvarile po komasacijski postavi, ki jo bo sklenil deželni zbor (§ 7).

Po § 8 so posebni kontroli podvržene one planše, katerih lastniki so dobili za meliorizacijo podpora iz deželnih ali državnih sredstev. Meliorizacijske naprave mora vsakokratni lastnik ohraniti tako dolgo, „kakor se je to določilo pri podelitvi podpore z ozirom na velikost planše in važnost naprave“. Če se to ne godi, potem lahko poseže politična oblast vmes in ukrene na stroške lastnika vse, kar je potrebno, da se obranijo meliorizacijske naprave. Samoumevno je, da ne velja ta določba le za zasebne, ampak tudi za skupne planše. Ta določba se v utemeljevanju podpira kakor sledi: „Po izkušnjah, ki

so se naredile po posameznih deželah, v katerih obstajajo postavle o agrarnih operacijah, je neobhodno potrebno, da se s pomočjo javnih sredstev izvedene meliorizacijske naprave ne le postavijo pod varstvo oblasti, ampak da dobi oblast tudi prisilna sredstva v roko, s katerimi lahko skrbi za ohranitev teh naprav.“ Okrajna oblast pa poseže vmes le na predlog ali nasvet strokovnih organov.

V § 9 se govori o planšarski knjigi, ki jo mora voditi vsaka politična oblast. Pri vpisu v planšarsko knjigo odloča označba dotične parcele v katastru zemljiškega davka in slošne značaj, ki kaže v dotičnem posestvu planšo.

Posebno važno je, da se bo za vsak političen okraj sestavil planšarski odbor, ki mora pri izvanjanzju postavle stati politični oblasti ob strani kot strokoven organ. Sestavi se iz strokovno izobraženih oseb dotičnega okraja. Kot strokoven svetovavec namestnije (političnega deželnega urada) fungira že omenjeni alpski svet. Obe korporaciji ne oddajata samo svojih mnenj, ampak smeta tudi staviti posebne predloge za varstvo planš. Važno nalogo izpolnjuje alpski svet s tem, da mora preiskati vse prošnje za podpore in staviti predloge o porabi in podelitvi podpor, ki jih dajeta država in dežela za povzdigo planšarstva.

Nadzorstvo o uvedenih gospodarskih načrtih in statutih, nad ohranitvijo subvencioniranih meliorizacijskih naprav izvršuje politična oblast. Ta se za to poslužuje alpskega nadzornika in okrajnega logarskega tehnika.

§§ 12 do 16 obsegajo posebne določbe o delnih pravicah na skupnih planšah, ki pa ne pridajo v vpoštev, ker se je sprejela postava o delitvi skupnih posestev in regulaciji z njimi zvezanih upravnih in rabnih pravic.

§§ 18 do 20 so popolnoma formalni in govore o kaznih, če se postava za varstvo planš ne izpolnjuje in dajejo za pravno postopanje nekatera navodila.

Ostane nam samo še, da izrečemo upanje, da se bo namen, ki so ga izrekli naši poslanci v tej postavi, res v praksi tudi dosegel, namreč da se bodo ohranile naše krasne planše za potrebe našega kmetijstva in naše živinoreje.

En koledar zastoj dobi vsakdo, kdor jih vzame deset. Naši prijatelji se naj torej zbirajo in naj skupno koledarje naročijo. Cena 1 koledarja 60 vin., s poštnino 70 vin. R a z š i r j a j e t e naš edini kmetjsko-napredni koledar!

Rešitev domačih živali v slučaju požara.

Znano je, da vsak drugače miren in treznomisleč človek zgubi glavo, kakor pravimo navadno, kadar začuje vpitje: „oganj — gori!“ Še hujše se pa razburi, ko ugleda goste dvigajoče se oblake dima in švigajoči plamen, ki žuga uničiti posestniku imovino in živino in si v istem hipu ne ve in ne zna pomagati. Dasi ravno obstoje dandanes tu pa tam prostovoljna gasilna društva, kojih naloga je gasiti požar, vendar se ni mogoče zanesti, da bi dospelo za to izurjeno moštvo takoj ob izbruhu požara na lice mesta, zato smo primorani pogostoma pričeti gasiti z domačimi ljudmi in sosedi. Največ se doseže, ako se prične takoj in pravilno gasiti, kakor hitro se je oganj zapazilo. Stvar došlih ognjegascsev je potem dovršiti nadaljna rešilna dela.

Vsakega dolžnost pa je, da priskoči na pomoč pri gašenju, in zastavi vse svoje moči v to, da pomaga rešiti svojemu bližnjemu njegovo imetje, posebno pa živino. Kdor pa hoče pomagati pri reševanju živali, mora vsaj deloma poznati njihove navade. Kar se tega tiče, priporoča Alojz Riedel v kmetijskem nemškem ogledu naslednje:

Gotovo je že marsikdo zapazil, da silijo živali, ki smo jih izgnali o požaru iz hleva, nazaj vanj. To storijo pa iz naravnega vzroka, kajti one niso vajene razsvetljavi plamena, prestrašijo se vsled tega in iščejo že iz naravnega nagona pribežališča in zavetja tam, kjer so bile poprej. Istotako se je gotovo tudi že zapazilo, da se živina, ki ni dovolj trdno privezana na

vrvi in verige, odtrga ali tudi če ni privezana ob požaru ali če je drugače v nevarnosti, stisne na kup, stakne glave skupaj in se tako trdno tišči, da je ni mogoče spraviti narazen. Tako navado imajo posebno ovce in konji. Ker ni živina vajena izredni svetlobi, postane nemirna in plašna, in stiska se na kup, da se ubrani nevarnosti. Iz enakih vzrokov si je mogoče razjasniti, zakaj poiščejo živali o požaru najbolj oddaljen in teman kot v hlevu in zakaj jih ni mogoče spraviti z onega mesta. Ob požaru naj se ravna z živino tako-le: 1. Nikdar naj se ne odveže živina istočasno. 2. Naj se ji zaveže oči in pelje vsako posebej iz hleva, posebno pa je zavezati oči konjem. 3. Le v najskrajnem slučaju naj se odveže vsa živina istočasno, naj se pa takoj ena zgrabi in siloma vleče iz hleva, druge pa naj se poganja za njo s palico in sunki.

Nekateri priporočajo celo, naj se konje ozedla ali pa naj se jim obleče konjska oprava, ker gredo potem rajše iz hleva. Bolje je seveda, če se jim dene čez glavo mokra vreča, da ne vidijo svetlobe in plamena.

Najlaže se spravi živino iz hleva ob požaru, ako ima isti več vrat, ki si stojijo nasproti. V takem slučaju se jo izžene najlaže iz hleva, ako se odpre vrata, ki so na nasprotni strani od požara. Ako je hlev zidan na stebrih in so stene med istimi tenke, naj se prodre na nasprotni strani požara takoj velika luknja in izžene skozi isto živina iz hleva.

Perutnina naj se polovi in dene v vreče ali pa naj se jo nese naravnost v kak varen prostor.

Najtežje je rešiti prešiče, ker se jih mora povezati z vrvjo in vleči iz hleva.

Najlaže se pozabi na panje s čebelami. Če se jih ne odstrani za časa, zaduše čebele vsled dima in vročine. Preden se jih dvigne z mesta, naj se žrela zamaši in nese polagoma ter postavi na kak drug prostor, kamor ne prihaja dim in ne sega vročina. Ko se jih je postavilo na mesto, naj se žrela takoj odmaši, ker drugače se čebele zaduše.

Pri vsakem rešilnem delu naj se skuša preprečiti vsak prevelik ropot, vsako klicanje in kričanje. Ravna naj se mirno in hladnokrvno, pazi pa vedno na se, da se ne pripeti kaka nesreča. Rešilnih del naj se ne poloti nikdo sam, ampak naj poišče takoj še druge dve ali tri krepke osebe. Ko se ima spraviti živina iz hleva, naj se pokliče če le mogoče hlapca, ki živino oskrbuje, kajti živina pozna njegov glas najbolje in ga tudi rajše uboga.

Veliko oviro delajo pri reševanju živine vrata, kojih krila se odpirajo navznotraj, kajti če sluti živina pretečo nevarnost plane istočasno iz naravnega nagona k vratom. Ker se zaleti marsikatera za vratna krila, se vrata zapahnejo in izhod se zapre. Od zunaj je potem težje pomagati in ker ni mogoče spraviti živine za časa iz hleva, mora ista poginiti v njem vsled dima in vročine ali še celo zgoreti.

Gospodarske.

Čiščenje vina z beljakom. — Kakor je že znano, je jajčji beljak tvar, ki se enako kakor riblji klej in želatina spoji v vinu s taninom v neraztopno oborino, katera je s početka kot nekaka rahla pena. Radi te lastnosti je jajčji beljak izvrstno sredstvo za čiščenje vin, ima pa obenem še marsikatero druge prednosti pred riblji klejem in želatino. Jajčji beljak je namreč cenejši od poslednjih, in kar je glavno pri njem, je namreč to, da se zamore čistiti z njim najboljša in najfinejša vina brez strahu, da bi zgubila ista količjak od svojega boketa ali dišičine. O vporabi beljaka v ta namen piše znani strokovnjak Anton dal Piaz v »Allgemeine Wein-Zeitung« naslednje: Navadno se jajca razbije, loči rumenjak od beljaka in rabi potem slednjega naravnost za čiščenje vin. Veliko boljše pa je, če se ga poprej pripravi na pravilen način. Najbolje je, ako se ga stepe v sneg in pusti potem nekoliko časa, da se pena razteče. Ko se pa jajčji beljak toleže za čiščenje vina, se ne sme rabiti za to železne posode, ker bi dospelo lahko v beljak toliko železa, da bi z njim čiščeno vino počrnelo ali zatemnelo. Najbolje je, če se pretepe beljak z brezovo šibico ali metlico. Potem, ko se je beljak steplo v sneg in se le pozneje raztekel, se ga kar stanjša z vinom in porabi za čiščenje vina. Za čiščenje zdravega belega vina naj se vzame za vsak hektoliter 1 do 3, za črno 1 do 4 srednje velika kokošja jajca. Opozoriti pa moramo, da se vinu dostavljen beljak iz vina ne izloči, kakor se ne izloči tudi riblji klej ali želatina, ako nima vino v sebi dovolj tanina ali česlovine. Da pa nima vino dovolj tanina, spoznamo najlaže, ako par dni pozneje vino, kateremu smo dodali beljaka, pogledamo. Če vino po